

16 Régi bűnöket tesz jóvá a nagybudapesti városrendezés

1.600.000 lakosával Európa hetedik legnagyobb városa lett Nagy-Budapest. Nagy-Budapest megalakítása hosszú, évtizedes problémája Budapest városfejlesztésének s ez a kérdés már nyomban Pest-Buda és Óbuda egyesítésekor felmerült, mivel az akkor megállapított város-határ nem felelt meg Budapest fejlődésének.

Hogy az új területi felosztás s új közigazgatási megszervezés elkövetkezhetett, az mindenképpől politikai kérdés. A pestkörnyéki üzemek és gyárak munkásai kivették részüket a Budapest dolgozóinak magasabb életszínvonaláért folytatott harcban. Ha fellapozzuk az egykori lap tudósításokat, láthatjuk azokat a ma is eleven tudósításokat, amelyek például, az 1912 május 23-i sztrájkról is értesítenek. A sztrájkolók legnagyobb része a peremvárosok dolgozóiból került ki. A munkás tömegtüntetések a Horthy-el lenforradalom idejében is folytak — mindegyik ilyen sztrájk közös jellegzetessége a pestkörnyéki dolgozók nagyszámú és forradalmi részvétele a szabadságért vívott harcban.

Hogy a peremvárosoknak és községeknek rossz irányú kialakulásában milyen szerepet játszott a tőkés-gazdálkodás alakulása és az ehhez fűződő telekspekuláció, arra nézve értékes adatokat közöl az *Allam és Közigazgatás* új számában Halász Pál tisztiügyész. A települések közül elsőként 1831-ben, illetve 1838-ban Újpest telepítése kezdődött a Károlyi-birtok parcellázásával. Jó üzletnek bizonyult a parcellázás a magyar kapitalizmus fejlődése során a földbirtokos uraknak és a velük összefonódó banktőkének. Magas bérleti díjak, hatalmas kamattal terhelt résztörlesztés, állandóan erősödő telekspekuláció nyomorította meg a faluról városba törekvő, telket és lakást szerezni óhajtó parasztságot és a városból kiszorult kispolgári rétegeket. Az 1900-as években a Károlyi-, Grassalkovich-, Beniczky-féle parcellázásokat és a Habsburg-család csepeli parcellázásának lebonyolítását a banktőke első kézből bonyolította le. Új lendületet vett ez a telekspekuláció és parcellázás a Horthy-féle ellenforradalmi idők alatt. A tőkések és nagybirtokosok érdekeitől vezetett telepítési módokatokkal valósággal kihúzták és megnyújtották a peremvárosok és községek területét, végeredményben tehát széttagolt települési formákba kényszerítették a lakosságot. Nehéz volt ezeket a helyeket megközelíteni, mert hiszen a földbirtokosok és bankárok érdekeihez igazodott közlekedési hálózatok aig érték el a peremvárosokat.

A Budapest sűrűn beépített és sűrűn lakott jobb- és bal-parti magva után éppen e telekspekuláció miatt ritkán lakott küllelki rész következik. Budapest környéke így vált tehát Európának egyik területileg legszétesőbb, legszéttagoltabb városává. Moszkva népsűrűsége 1937 körül hékilonként 149.52, Berlin 270.78, Páris 285.45. Budapest népsűrűsége pedig 54.54 volt, de Nagy-Budapest területe még ennél is sűrűn sem alakult ki a telekspekuláció és a közpénzt pocsékoló, dolgozókat meg-

nyomorító államhatalom tevékenysége miatt.

Pestkörnyék messze elmaradt fejlődésében a város belső magja mögött. Míg például Budapest összes lakóházainak 77 százaléka, addig Csepel lakóházainak csak 0.6 százaléka volt csatornával ellátva. Míg a főváros közútjainak 60—70 százalékát kö- vagy más burkolóanyag fedte, a környékbeli városok és községek útjainak csak mintegy 15 százaléka volt burkolva.

A felszabadulás után a Magyar Kommunista Párt már 1947-ben felvetette Nagy-Budapest kérdését nagybudapesti pártkonferenciáján. A Magyar Dolgozók Pártjának kezdeményezése most valóra vált. A pestkörnyéki községek és városok a központtal közigazgatásilag is egyesültek. A főleg munkáslakta peremvidékek csatlakozásával a főváros önkormányzatában a munkásosztály politikai befolyása jutott érvényre. Évtizedes mulasztásokat nagy áldozattal és fokozatos tervszerű munkával tesz jóvá a népköztársaság.